

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ

СХВАЛЕНО:
Вченою радою
ЧНУ ім. П.Могили
Протокол № 3
«09» 11 2017р.

ЗАТВЕРДЖЕНО
Ректор ЧНУ ім. Петра Могили
Л.П. Клименко
«09» 11 2017р.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
З ДИСЦИПЛІНИ
«МЕТОДОЛОГІЯ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ ТА НАУКОВИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ»

Статус дисципліни: вибіркова
Напрямок підготовки: 0306 «Менеджмент та адміністрування»
Спеціальність: 6.030601 «Менеджмент»
Форма навчання: денна

Перший проректор
Н.М. Іщенко
В.о. декана факультету економічних наук
О.Б. Філімонова
Завідувач кафедри менеджменту
О.Ю. Стоян

Розглянуто на засіданні методичної ради факультету
«07» 11 2017р.
Протокол № 60/1

Миколаїв – 2017р.

1. Загальні положення

Сучасній Україні необхідні в теперішній час люди самостійні, спроможні пристосовуватися до постійних змін, вирішувати нові нестандартні, творчі задачі. Підготовка кадрів з фундаментальною управлінською освітою потребує формування у них таких принципово нових якостей, як: вміння пробуджувати в людях ініціативу, творчість, новаторство, прагнення до успіху; спроможність привертати до своєї організації професіоналів і створювати атмосферу всезагальної зацікавленості з досягнення цілей організації; знання сучасних інформаційних технологій, наявність високого професіоналізму, творчого складу розуму, стратегічності мислення.

У такій мінливій і складній ситуації вибір оптимальних управлінських рішень неможливий без дослідницьких навичок і творчого пошуку. Для того щоб самостійно ставити і творчо розв'язувати різні складні проблеми, фахівець повинен володіти не лише необхідною сумою фундаментальних та спеціальних знань, а й методологією наукових досліджень, інформаційними технологіями, вміння використовувати в роботі все нове, що з'являється в науці та практиці, адаптуватися до нових умов, постійно вдосконалювати власну кваліфікацію.

Процес підготовки кваліфікованих кадрів нині дедалі більшою мірою орієнтується на самостійну роботу студентів, близьку до дослідної. Науково-дослідна робота — це головний шлях здобуття, примноження і оновлення знань, який передбачає вміння ставити наукові завдання, планувати їх виконання, організувати збирання та опрацювання інформації, створювати умови для генерування нових ідей та їх практичної реалізації. Досвід наукової роботи набувається упродовж усього творчого життя вченого, а базою для нього є знання основ методології наукового дослідження.

Дана дисципліна є вибірковим курсом. Загальний обсяг – 120 год., із них лекцій – 40 год., семінарських – 20 год., форма підсумкового контролю - *залік*.

Мета навчальної дисципліни: здобуття студентами базових знань з методології, методики та організації наукової діяльності для забезпечення їхньої професійної соціалізації як дослідників.

Завдання навчальної дисципліни:

- ознайомлення студентів з сучасними методологічними концепціями, з основами методології наукового пізнання та з методикою наукових досліджень;
- формування цілісного уявлення про науково-дослідницький процес;
- освоєння навиків формування і використання усвідомленої методологічної позиції наукового дослідження;
- вдосконалення вмінь у пошуці, доборові й опрацюванні наукової інформації, у точному формулюванні мети, задач і висновків дослідження.

Предмет навчальної дисципліни:

Сучасна методологія науки як дисципліна, сукупність методологічних засобів науки, система організації науково-дослідницької діяльності.

Вимоги до знань та вмінь:

- розуміти значення методологічної підготовки для професійної діяльності вченого;
- знати характеристики основних методів наукового пізнання;
- знати метанаукову термінологію й вміти її вірно використовувати;
- вміти працювати з дисциплінарним масивом публікацій: вести пошук, накопичення та обробку наукової інформації.

Форми вивчення дисципліни:

лекція, семінарські заняття, виконання індивідуальних завдань, самостійної роботи, контрольні заходи. Технічні засоби навчання використовуються під час усіх форм занять згідно з рекомендаціями предметно-методичної комісії.

У процесі вивчення дисципліни використовується кредитно-модульна технологія за якою студенти опановують матеріал по одному змістовному модулю.

Лекційне подання матеріалу проводиться з широким використанням проблемно-діяльнісного підходу, що сприяє глибокому засвоєнню знань і формуванню творчого професійного мислення у майбутніх фахівців.

На семінарських заняттях, які носять проблемно-пошуковий і практично-творчий характер, студенти вирішують теоретичні і практичні завдання, розвивають мислення, поглиблюють і розширюють знання, висувають і відстоюють свою точку зору, пропонують та обґрунтовують шляхи їх вирішення.

Під час виконання індивідуальних завдань студенти, за допомогою викладача, розв'язують складні проблеми і незрозумілі питання, обговорюють нові підходи практичного застосування отриманих знань у ході професійної діяльності.

Самостійна робота планується як форма організації навчального процесу, що має на меті надати допомогу у самостійному вивченні запропонованої літератури у пошуку відповідей на проблемні питання курсу, виконання практичних завдань курсу.

Форми контролю – поточний, модульний, підсумковий семестровий контроль.

Поточний контроль ґрунтується на системі оцінки успішності студентів і проводиться на семінарських заняттях: опитування і реферати, контрольні роботи, тестування.

Модульний контроль у відповідності до «Тимчасового положення про кредитно-модульну систему організації навчального процесу Черноморського державного університету імені Петра Могили».

Підсумковий контроль – у вигляді заліку, який проводиться наприкінці навчального курсу.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Нормативна	
Модулів – 2	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2	1	
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ (назва)	семестр	
Загальна кількість годин - 120	2	
	Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних	40 год.	
	Практичні, семінарські	
	20 год.	
	Лабораторні	
	Самостійна робота	
	60 год.	
	Індивідуальні завдання:	
Вид контролю: залік (2 год.)		

Змістовний модуль 1. Методологічні засади науки та наукової діяльності

Тема 1. Методологічні засади системного підходу та системного аналізу

Підходи до визначення науки. Предмет науки. Ознаки науки як специфічної діяльності. Основні функції науки: пізнавальна, розвиваюча, практично орієнтована. Завдання, що поставлені перед наукою. Наукознавство як вчення про загальні закономірності розвитку й функціонування науки як системи знань. Структура науки та її елементи. Класифікація науки. Основні наукові галузі. Періодизація розвитку науки. Революції у науці. Напрями сучасного розвитку науки. Підготовка наукових кадрів.

Поняття про наукові факти. Поняття наукової проблеми: визначення проблемної ситуації, постановка проблеми, класифікація проблем. Характеристика гіпотези та її сутність. Структура гіпотези. Види гіпотез. Етапи розробки гіпотези. Вимоги, що висуваються до формулювання наукових гіпотез. Загальна характеристика й визначення наукової теорії. Функції теорій. Класифікація наукових теорій. Структура наукових теорій. Принципи побудови теорій.

Тема 2. Принципи, основні етапи та методи системного аналізу.

Відмінність наукового пізнання від звичайного, художнього та інших способів опанування реальної дійсності. Основні ознаки наукового пізнання. Дисциплінарний та міждисциплінарний аналіз науки. Специфіка філософсько-методологічного дослідження науки. Позитивізм – неопозитивізм – постпозитивізм як світогляд і методологія наукового пізнання.

Передумови наукового мислення і діяльності. Експлікація поняття і теорій науки. Необхідні умови коректного наукового пояснення.

Пізнавальний статус наукових законів моделі розвитку науки. Демаркація від індивідуальних психологічних, колективістських умов.

Наукове і ненаукове знання. Форми ненаукового знання. Наука як соціокультурний феномен. Наукова картина світу і її еволюція. Різні моделі раціональності. Концептуальні і світоглядні засади наукового знання.

Поняття синергетики й евристики. Взаємозв'язок епістемології і соціальної філософії.

Тема 3. Методологічні основи наукового дослідження.

Поняття об'єкта та предмета наукового дослідження. Поняття про метод, методологію та рівні наукового дослідження. Змістовна і формалізована методологія. Види змістовної методології: філософська, загальнонаукова, конкретнонаукова.

Філософські, світоглядні підходи виражають найбільш універсальні принципи мислення. Серед загальних виділяють метафізику і діалектику (матеріалістичну і ідеалістичну). Загальнонаукові методи – це прийоми, що

не охоплюють усе наукове пізнання, а застосовуються лише на окремих його етапах, на відміну від загальних методів. До загальнонаукових методів відносять: аналіз, синтез, системний і функціональний підходи, метод соціального експерименту. Конкретнонаукові методи – це прийоми, що виступають наслідком засвоєння юридичною наукою досягнень конкретних (приватних) технічних, природних і гуманітарних наук. До них відносять конкретно-соціологічний, статистичний, кібернетичний, математичний тощо. Можна виділити два методи, що відносяться до конкретнонаукових, що є суто юридичними: формально-юридичний і порівняльно-правовий.

Типологія методів наукового пізнання: філософські, загальнонаукові, загальнологічні, емпіричні та теоретичні.

Особливості наукового дослідження в галузі юриспруденції.

Змістовний модуль 2. Технологія проведення наукових досліджень

Тема 4. Технологія дослідницької роботи

Основні етапи наукового дослідження і логіка їх пізнавального пошуку. Виявлення, формування і постановка наукової проблеми як однієї з форм наукового знання. Практичні та теоретичні причини, що зумовлюють постановку проблеми. Сутність, характер і шляхи вирішення наукової проблеми.

Виявлення і нагромадження фактів дійсності – важливий етап у науковому дослідженні. Поняття про факти дійсності, їх види та зміст. Відмінність між фактом-подією та науковим фактом. Логіка виявлення фактів дійсності, їх пояснення та узагальнення.

Формування та обґрунтування наукових гіпотез як процес поглиблення наукового дослідження. Види гіпотез та їх роль у дослідженні явищ і процесів реальної дійсності. Значення гіпотез у прогнозуванні розвитку матеріального та духовного світу.

Формування наукової теорії – основний етап у процесі наукового дослідження. Поняття наукової теорії, її сутності та структури. Ознаки і функції наукової теорії. Роль теорії у формуванні та розвитку знань, науки, наукової картини світу. Наука як особливий вид духовного виробництва, пізнавальної діяльності вчених.

Тема 5. Написання і оформлення наукових праць студентів

Систематизація результатів дослідження. Види систематизації результатів дослідження та їх зміст. Докази гіпотези, висновки та рекомендації, науковий експеримент, коригування попередніх пропозицій, літературний огляд дослідження. Викладення висновків та рекомендацій у формі реферату, наукової статті, тез доповіді, звіту про виконану науково-дослідну роботу, курсової, випускової магістерської роботи. Наукова стаття. Звіт про науково-дослідну роботу (НДР).

Упровадження результатів закінчених досліджень та розрахунок їх ефективності. Продукція наукових досліджень: теоретичні і науково-методологічні положення, методики, рекомендації. Кінцеві результати НДР,

місце і форми їх застосування. Порядок упровадження результатів НДР у практику діяльності правоохоронних та державних органів, а також суду. Відповідальність за впровадження НДР. Здавання замовнику НДР. Упровадження завершених досліджень: дослідне випробування розроблених методик, рекомендацій, інструкцій, положень.

Ефективність результатів наукових досліджень та її критерії. Економічна, науково-технічна, соціальна ефективність.

Тема 6. Особливості підготовки, оформлення і захисту студентських наукових робіт

Реферат і доповідь як різновиди студентських наукових робіт. Особливості підготовки рефератів і доповідей. Курсова робота як вид наукового дослідження студента. Етапи виконання курсової роботи: 1) вибір теми; 2) вивчення нормативних актів і спеціальної літератури; 3) складання плану курсової роботи; 4) консультація з науковим керівником; 5) вивчення практики; 6) написання першого (чорнового) варіанта роботи; 7) представлення роботи науковому керівнику і консультація з ним; 8) усунення недоліків, редагування і представлення на кафедрі остаточного варіанта роботи; 9) підготовка доповіді і захист роботи.

Випускова кваліфікаційна робота як завершальний етап теоретичного навчання студентів у ВНЗ. Технологія виконання випускової роботи магістра. Основні вимоги до написання та оформлення випускової роботи магістра. Порядок подання випускової роботи магістра на кафедру та її захисту.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовний модуль 1. Методологічні засади науки та наукової діяльності

Тема 1. Методологічні засади системного підходу та системного аналізу.

1. Системний підхід, його місце та роль у науковому пізнанні
2. Принципи системного підходу
3. Сутність системного аналізу та його предмет
4. Історія розвитку системного підходу

Тема 2. Принципи, основні етапи та методи системного аналізу.

1. Принципи системного аналізу
2. Етапи системного аналізу
3. Методи системного аналізу

Тема 3. Методологічні основи наукового дослідження.

1. Сутність наукового пізнання.
2. Поняття про методологію і методіку наукових досліджень.
3. Логіка процесу наукового дослідження.
4. Типологія методів наукового дослідження.

Змістовний модуль 2. Технологія проведення наукових досліджень

Тема 4. Технологія дослідницької роботи

1. Організація творчої діяльності дослідника.
2. Технологія наукової діяльності.
3. Структура наукового дослідження.

Тема 5. Написання і оформлення наукових праць студентів

1. Сутність магістерської роботи, її структура.
2. Вимоги до магістерської роботи.
3. Технологія підготовки магістерської роботи.

Тема 6. Особливості підготовки, оформлення і захисту студентських наукових робіт

1. Загальний зміст магістерської роботи та вимоги до її оформлення.
2. Правила подання текстового матеріалу.
3. Правила подання ілюстрацій, таблиць і формул.
4. Оформлення посилань і цитування. Додатки.
5. Захист магістерської роботи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бакуменко В.Д. Формування державно–управлінських рішень: проблеми теорії, методології, практики: Моногр. / В.Д. Бакуменко– К.: Вид–во УАДУ, 2000. – 328 с.
2. Білей П. В. Методологія наукових досліджень технологічних процесів: Підруч. для студ. вищих навч. закл. / [Білей П. В., Адамовський М. Г., Ханик Я. М. та ін.] – Л. : Видавничий дім "Панорама", 2003. – 182с.
3. Бобилев В. П. Методологія та організація наукових досліджень / В. П. Бобилев, І. І.Іванов, Ю. С.Пройдак – Д. : Системні технології, 2008. – 265с.
4. Бондаренко В. Д. Державне управління в умовах європейської та євроатлантичної інтеграції України: історія, теорія, методологія (моніторинг наукових досліджень і розробок): навч. посібник / [Бондаренко В. Д., Ващук Ф. Г., Артёмов І. В.та ін.] – Ужгород : Ліра, 2007. – 344с.
5. Вайдлих В. Социодинамика. Системный подход к математическому моделированию в социальных науках / В.Вайдлих – М. : Едиториал УРСС, 2005. – 478с.
6. Волков В. П. Методологія наукових досліджень: навч. посібник / [Волков В. П., Подригало М. А., Кравченко О. П. та ін.] – Х.: Харківський національний автомобільно–дорожній ун–т, 2009. – 352с.
7. Гетманцева Н. Д. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. для магістер. прогр. "Менеджмент корпорацій (АТ)" та "Менеджмент малого бізнесу" / Н. Д. Гетманцева. – К. : КНЕУ, 2009. – 516 с.
8. Горбатенко В.П. Політичне прогнозування / В.П. Горбатенко, І.О.Бутовська – К.: МАУП, 2005. – 152 с.
9. Горбатенко В.П. Політичне прогнозування: теорія, методологія, практика / В.П. Горбатенко. – К.: Генеза, 2006. – 395 с.
10. **Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю.П. Сурмін, В.Д. Бакуменко, А.М. Михненко та ін. / За ред. Ю.В. Ковбасюка. – К. : НАДУ, 2010. – 820 с.**

11. Єріна А. М. Методологія наукових досліджень: Навч. посіб. / А. М.Єріна, В. Б.Захожай, Д. Л. Єрін – К.: Центр навч. літ., 2004. – 212 с.
12. Зинченко В. Г. Межкультурная коммуникация. От системного подхода к синергетической парадигме: учеб. пособие. / В. Г.Зинченко, В. Г.Зусман, З. И. Кирнозе. – М. : Флинта; Наука, 2007. – 221с.
13. Кальниш Ю.Г. Методологія наукових досліджень: Навчально-методичний посібник для підготовки магістрів за спеціальністю 8.150101 «Державна служба» / Кальниш Ю.Г., Ємельянов В.М., Сорока С.В. – Миколаїв: ЧДУ ім. Петра Могили, 2011. – 114 с.
14. Кальниш Ю.Г. Політична аналітика в державному управлінні: теоретико-методологічні засади: Моногр. / Ю.Г.Кальниш. – К.: Вид-во НАДУ, 2006. – 272 с.
15. Клименюк О. В. Методологія та методи наукового дослідження: навч. посібник / О. В.Клименюк – К. : Міленіум, 2005. – 186с.
16. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: Навч. посібник для вищих навч. закл. / О. В.Крушельницька – К. : Кондор, 2006. – 206с.
17. Кузнецов И.Н. Научное исследование. Методика проведения и оформления / И. Н. Кузнецов – 3–е изд., перераб. и доп. – М. : Дашков и Ко, 2008. – 458с.
18. Кустовська О. В. Методологія системного підходу та наукових досліджень: Курс лекцій / О. В.Кустовська. – Т. : Економічна думка, 2005. – 124с.
19. Лебедев К.Н. Системный подход и методология менеджмента: монографія / К. Н.Лебедев. – М. : Красная звезда, 2008. – 838с.
20. Малафійк І. В. Системний підхід у теорії і практиці навчання / І. В. Малафійк. – Рівне : РВВ РДГУ, 2004. – 440с.
21. Малыгина О. А. Изучение математического анализа на основе системно-деятельностного подхода: [учеб. пособие] / О. А. Малыгина – М. : URSS. ЛКИ, 2008. – 411с.
22. Мей К. Інформаційне суспільство. Скептичний погляд: Пер. з англ. / К.Мей – К.: К.І.С., 2004. – 220 с.
23. Методологія державного управління: Словн.–довід. / укл. В.Д.Бакуменко та ін./ За заг. ред. В.І.Лугового. – К.: Вид-во НАДУ, 2004. – 194 с.
24. Наливайченко С. П. Методология научных исследований в международной экономической деятельности / С. П.Наливайченко, Е. В.Наливайченко, В. Е. Реутов. – Симферополь : ООО "ДиАйПи", 2007. – 412с.
25. Науково–дослідна робота студентів і методологія педагогічних досліджень: Навч. посібник / [уклад. Т.Д. Федірчик, А.А. Предик]. – Чернівці : Рута, 2004. – 71с.
26. Никофорул Б. В. Системний підхід до прийняття управлінських рішень / Б.В. Никофорул. – Л. : Українська академія друкарства, 2007. – 229с.

27. Основні вимоги до написання, оформлення магістерської роботи та процедури її захисту / [упорядник Н.Г.Синицина]. – К.: НАДУ при Президентові України, 2005. – 23 с.
28. Пащенко В. М. Методологія та методи наукових досліджень: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. М. Пащенко. – Ніжин : Аспект–Поліграф, 2009. – 211 с.
29. Стеченко Д. М. Методологія наукових досліджень: Підручник. – 2.вид., перероб. і доп. / Д. М.Стеченко, О. С. Чмир– К. : Знання, 2007. – 317с.
30. Сурмін Ю. П. Наукові тексти: специфіка, підготовка та презентація: навч.–метод. посіб / Ю.П.Сурмін. – К. : НАДУ, 2008. – 184 с.
31. Шейко В. М. Організація та методика науково–дослідницької діяльності: Підручник / В. М.Шейко, Н. М.Кушнаренко. – К.: Знання, 2004. – 307 с.
32. Як підготувати і захистити дисертацію на здобуття наукового ступеня: метод. поради / [авт.–упоряд. Л. А. Пономаренко]. – 4–те вид., випр. і допов. – К. : Ред. "Бюл. ВАК України", 2010. – 80с.
33. Янг Е. Як написати дієвий аналітичний документ у галузі державної політики : практ. посіб. для радників з держ. політики у Центральній та Східній Європі / Е. Янг, Л. Куїнн [пер. з англ. С. Соколик ; наук. ред. пер. О. Кілієвич]. – К. : К.І.С, 2003. – 120 с.